

ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЗА ЧАСІВ КОЗАЦЬКОЇ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИЧНОЇ ПРОЗИ ІВАНА НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО

Слюсаренко М. І.,

Бондаренко А. А. (студентка 1 курсу)

Україна м. Одеса

Анотація. Україна за часів козаччини розвивалася як демократична європейська держава. Політична верхівка України успішно співпрацювала з громадськістю, а також з лідерами інших країн. У історичних романах Івана Нечуя-Левицького описані прийоми комунікаційної взаємодії, які можна розглядати як попередники сучасної діяльності зв'язки з громадськістю.

Ключові слова: гетьманська Україна, козацтво, зв'язки з громадськістю, політичний лідер, імідж, комунікація

Анотация. Украина времен казачества развивалась как демократическая европейская страна. Политическая верхушка Украины успешно сотрудничала с общественностью, а также лидерами других стран. В исторических романах Ивана Нечуя-Левицкого описаны приемы коммуникационного взаимодействия, которые можно рассматривать как предшественники современной деятельности связи с общественностью.

Ключевые слова: гетьманская Украина, козачество, связи с общественностью, политический лидер, имидж, коммуникация.

Annotation. Ukraine since the Cossacks developed as a democratic European country. The political leadership of Ukraine successfully collaborated with the public, as well as leaders of other countries. The historical novels of Ivan Nechuya-Levitsky describe the techniques of communing interaction, which can be considered as the forerunners of modern PR activities.

Keywords: Hetman Ukraine, Cossacks, public relations, political leader, image, communication

Постановка проблеми. Діяльність, що на сучасному етапі оформилася як зв'язки з громадськістю, розвивалася й вдосконалювалася впродовж тривалого часу. Її правзірці успішно використовувалися політичною верхівкою України вже за часів козацтва. Відомо, що українська козацька влада запровадила демократичні риси політико-правового устрою держави, а політична верхівка успішно комунікувала з громадськістю, а також співпрацювала з лідерами інших країн. В Україні ефективно діяли такі інститути демократії, як козацькаї ради [див. 74], до політикуму запрошували найбільш освічених, талановитих людей, які володіли прийомами політичної комунікації, дбали про імідж країни на міжнародному рівні.

Цікавим джерелом для дослідження правзірців діяльності зв'язки з громадськістю є історична проза Івана Нечуя-Левицького. У романах

«Гетьман Іван Виговський» (1895 р.) та «Князь Єремія Вишневецький» (1897 р.) відтворено складний період в історії українського народу другої половини XVI ст., боротьбу з польськими магнатами та російським царським урядом. У творах поданий матеріал, цікавий для узагальнення думки про тогочасні прийоми налагодження зв'язків політичної верхівки з представниками інших держав та з громадськістю країни. Аналіз засобів взаємодії допоможе усвідомити процес історичного становлення зв'язків з громадськістю, доповнить прогалину у знаннях про еволюцію цього комунікаційного феномена.

Виклад основного матеріалу. Успішні управлінські принципи козацької влади розкриваються на прикладі діяльності вищих посадових осіб. Визнаними політиками в історії України стали генеральні писарі: Іван Виговський, Іван Груша, Василь Кочубей, Пилип Орлик, Богдан Хмельницький, саме вони виконували найбільш відповідальну роботу: формували внутрішню і зовнішню державну політику, і часто писарі приходили до гетьманства.

Іван Виговський (1608-1664р.р.) тривалий час писарував у Богдана Хмельницького (1648-1657рр.), після смерті якого отримав булаву як «добрий, щирий патріот, тонкий політик, оборонець прав України, чоловік великого розуму та європейської просвіти» [3, 481].

Нечуй-Левицький відзначає високий професіоналізм Виговського-писаря, його комунікаційні навички: вміння слухати, повагу до співрозмовника, такт. Саме ці риси ставали у нагоді під час вирішення складних державних питань, допомогли, зокрема, схилити на свій бік митрополита Сильвестра Косова, вмовити старця тимчасово зректися власних переконань і зустріти з почесями ненависних для нього московських послів. Виговський, як ніхто, розуміє ченця і причини неповажного ставлення до духовенства Росії, бо й сам не любить представників царату, а особливо «грубих, непросвічених, нахабних російських бояр» [3, 371]. Писар в думках прагне єдності не з «темною Москвою», а з Європою [370], проте обов'язок державника бути прихильним до всіх, навіть до ворога, дотримуватися дипломатичних норм, за будь-яких обставин виконувати наказ гетьмана. Виговський, коли потрібно, мовчить, а коли необхідно – погоджується з церковним служителем, то просить, то наголошує на повинність.

Іван Виговський – талановитий оратор, «здатний і звичний» до спілкування, «вміє провадити розмову з посланцями» [3, 250]. Саме тому Сильвестр Косов покладається на нього як на свого заступника, просить писаря пообідати і поспілкуватися з московинами в неофіційній обстановці.

Місія писаря – за будь-яких умов захищати політичну лінію гетьмана, доказувати правильність державного курсу. Відомо, що рівень політичної комунікації визначає становище у сфері політики тих чи інших суб'єктів, які завдяки вмінню здійснювати ефективні комунікації можуть або втратити, або набуті конкурентоспроможності на політичному ринку

Гетьманський писар – це свого роду іміджмейкер, людина, що дбає про імідж гетьмана. Іван Виговський вміло вгамовує озлоблених російських послів, розвіює їх підозри про прихильне ставлення українського гетьмана до шведів, переконує у відданості Богдана Хмельницького цареві. Захисник використовує всі можливі засоби: фактичні дані, логіку викладу думок, присягає перед іконами, впевнено, переконливо доводить. Нечуй-Левицький зазначає, що пишна промова писаря «лилась, як вода весною, в бистрих потоках. Він говорив швидко, й плавно, й розумно, виправдовуючи гетьмана» і таки заспокоїв царських гонців [3, 329].

Обдарованим діячем козацької влади був Юрій Немирич (1612–1659 р.р.), генеральний писар Івана Виговського. Політик відзначився високим рівнем освіти, знанням мов. Його виступ у польському сеймі мав великий успіх і справив істотний вплив на перебіг українсько-польських переговорів. Проголошена ним у польському сеймі від імені української делегації промова була такою влучною, що викликала шквал бурхливих оплесків. У трьох чвертях змісту звучали слова захоплення сусідньою країною, промовець називав Річ Посполиту і вітчизною, і матір'ю, славною правдивою волею, схожою на царство Боже, і відзначав, що саме вольність, а не що інше веде українців до з'єднання з поляками [3, 432].

Надбанням українських козаків стали ради. Спочатку козацькі ради або загальні збори козаків обговорювали політичні, військові, господарські, судові, дипломатичні, адміністративні питання Запорізької Січі, а згодом стали скликатися скрізь по Україні, щоб козаки визначеної місцевості вирішували життєво важливі проблеми. Тим часом Січова рада за участі всіх козаків розглядала питання ведення війн, прийому послів, вибору кошового старшини, розподілу військ, угідь тощо [див. 74].

У творах Нечуя-Левицького зображено сцени козацької чорної ради. Максим Кривоніс збирає у лісі місцевих чоловіків, осіб з двісті, і повідомляє їм про плани запорозького війська вирушити в наступ проти шляхтичів. Полковник запрошує людей приєднатися до козацтва і стати спільно на боротьбу з ворогом. Таємна рада представлена як священне дійство, під час промови «грумада поздіймала шапки, неначе ставала на молитву, і ніби завмерла на місці <...> стояла і не ворохнулась, ніби десь у церкві» [4, 135]. Завершує нараду виступ кобзаря, спів про славу і подвиги козаків підкріплює слова Кривоноса.

Відомо, що в гетьманській державі найяскравішим виявом демократичних традицій залишалася виборність посадових осіб [1, 74]. У романі про Виговського І. Нечуй-Левицький показує силу козацького зібрання, його роль у формуванні державної політики. Іван Виговський не мав підтримки у козаків, рада не визнала його план приєднання до Польщі. На адресу гетьмана звучать погрози: « ... коли ти, гетьмане, пристанеш до королівської польської пропозиції, то ми доберемо способу проти цього діла» [3, 374]. На раді під Гетьманівкою лунають вигуки : «Не треба нам Польщі, Не хочемо Польщі» [3, 474], а потім стало дуже шумно, а козацькі шаблі готові пошматувати гетьмана. Виговський вимушено покидає Україну.

Саме демократичний устрій України виводив з рівноваги польських магнатів. Князь Вишневецький не приховує свого роздратування: «Україна з гетьманством, з козаками мені не до вподоби. Якесь там нікчемна, гидка чорнота , якісь сіромахи будуть надо мною верховодити <...> На козацьких радах якийсь там Грицько, якийсь там Павлюк крикне тобі в вічі : «Клади булаву!» Якийсь крутихвіст, якийсь задериморда скине з тебе гетьманства й видере з твоїх рук булаву. <...> Козацькі порядки, козацький мужицький уклад противні мені, я їх ненавиджу» [4, 29]. Ворожо налаштовані сусіди прагнули знищити демократію в Україні: «Треба вбити на смерть оте, що виникає в козаччині, оті їх ради. Оті давні віча, той дурний давній саморяд. Ми повинні бути для їх і саморядом, і усякою управою <...> Ми, магнати, повинні взяти до рук увесь саморяд на Україні і не випускати його до загину» [4, 70].

Висновки. Отже, аналізуючи історію розвитку зв'язків з громадськістю, можна сказати, що її правзірці були запровадженні в умовах демократичної влади часів козаччини. Українську політику представляли високо освічені писарі, які справляли позитивний вплив на відносини з іншими країнами, домагалися бажаних політичних рішень. Це були успішні оратори, які засобами слова добивалися успіхів у перемовинах. Писарі відстоювали позиції гетьмана, підтримували його імідж як політичного лідера. Козацька верхівка комунікувала з громадами на так званих чорних радах, домагалася підтримки народу. Козацькі ради контролювали і не завжди підтримували політичні рішення гетьмана.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія зв'язків із громадськістю : конспект лекцій / укладач Н. С. Подоляка. – Суми : Сумський державний університет, 2016. – 158 с.

2. Кулеба О.В. Процес формування позитивного іміджу політичного лідера // Електронний журнал Державне управління: удосконалення та розвиток № 11, 2010. Режим доступу <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=218>
3. Нечуй-Левицький І. С. Гетьман Іван Виговський // І. С. Нечуй-Левицький. Вибрані твори : У 3 т. – К.: Сакцент-Плюс, 2008. – Т. 2. – С. 247–483.
4. Нечуй-Левицький І. С. Князь Єремія Вишневецький // І. С. Нечуй-Левицький. Вибрані твори : У 3 т. – К.: Сакцент-Плюс, 2008. – Т. 2. – С. 6–246.
5. Ньюсом Даг, Терк Джуди Ванслаjk Все о PR. Теория и практика пabлик рилейшнз // Ньюсом Даг, Терк Джуди Ванслаjk, Крупенберг Дин, . – 7-е изд. : Пер. с англ. – Москва: Консалтинговая группа «ИМИДЖ- Контакт» : ИНФРАМ, 2001. – 628 с.
6. Пантелейчук І. В. Місце та роль зв'язків з громадськістю у формуванні іміджу державних інституцій / І. В. Пантелейчук // Теорія та практика державного управління. – 2009. – Вип. 4. – С. 40–47. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2009_4_8
7. Почепцов, Г. Пabлік рилейшнз: Навч. Посіб / Почепцов Г. – К., 2000. – 280 с.
8. Якушин Д. А. Имидж политического лидера как результат интересубъективного взаимодействия// Вестник МГОУ. Серия «История и политические науки» 2014 / №2. – С. 88–93. Режим доступа: <https://vestnik-mgou.ru/Articles/Doc/7199>